

توسعه وسایل ارتباط جمعی

از : دکتر ابراهیم رشیدپور

استادیار گروه آموزشی سمعی و بصری و رادیو و تلویزیون تربیتی
دانشکده علوم تربیتی دانشگاه تهران

دانشمندان اولین قدم در برنامه ریزی موثر و صحیح بخاطر توسعه وسایل ارتباط جمعی در يك اجتماع را شناخت دقیق آن اجتماع میدانند و معتقدند قبل از هر کاری باید کشوری را که میخواهد در حل مشکلات اقتصادی ، اجتماعی و فرهنگی خویش از وسایل مدرن ارتباط جمعی استفاده کند از جهت احتیاجاتش بخوبی شناخت و با این احتیاجات از هر گوشه و زاویه آن آشنا شد . برای انجام این کار لازم است که الگو و نمونه ای ملاک عمل افرادی که به این کار میپردازند قرار گیرد . « شرام » که قبلا در مقالات ارتباط جمعی از او و کار هایش سخن گفته ایم در قسمت ضمیمه کتاب جدید خویش بنام « رشد ملی و وسایل ارتباط جمعی » يك چنین الگو نمونه ای را تحت عنوان صورت موجودی یا سیاهه اصلی Basic Inventory بما معرفی میکند . « شرام » فرد ، موسسه یا گروه بخصوصی را برای انجام برنامه ریزی بخاطر توسعه وسایل ارتباط جمعی و استفاده از این سیاهه معرفی نمیکند و خود معترف است که این مساله تا حد بسیار زیادی بستگی به کشوری دارد که میخواهد قدم اول را بردارد . در بعضی از کشور ها انجام این کار طبیعتا بدست کمیسیون ها یا گروه های برنامه ریزی میافتد ، در حالیکه در کشور های دیگر ممکن است وزارتخانه ها و دانشگاه ها این کار را انجام بدهند . در کشور هایی که وسایل ارتباط جمعی تا حدودی در دست موسسات خصوصی و افراد سرمایه دار میباشد بدون تردید لازم است که ایشان نیز در انجام این کار به کمک گرفته شوند . کشور هایی نیز هستند که عاقلانه تشخیص داده اند این کار را بکمک کمیسیون بخصوصی در زمینه وسایل ارتباط جمعی که موسسات ملی و دولتی چندی در آن عضویت دارند به بهترین نحو میتوانند انجام بدهند . و اما صورت موجودی یا سیاهه

اصولی که مورد استفاده این افراد یا موسسات قرار میگیرد چیست؟ جدولی را با صورت زیر در نظر بگیرید.

وسیله	امکانات موجود محیطی که میپوشاند	دسترسی دارند	مخاطبینی که به آن کارهایی که انجام میدهد
رادیو	-	-	-
روزنامه	-	-	-
فیلم	-	-	-
کتاب	-	-	-
مجله	-	-	-
تلویزیون	-	-	-

اولین هدف تهیه صورت موجودی یا سیاهه اصلی در مورد وسائل ارتباط جمعی این است که جدول بالا را تکمیل نمائیم. البته جواب به سئوالی که جدول بالا برای ما مطرح ساخته بان صورت نیست، که بتوان آنها را تنها در چهار چوب یک جدول قرارداد، زیرا در بسیاری از موارد نه آنچه در جدول مطرح شده یک سئوال ساده است و نه پاسخی که ما باید به آنها بدهیم در یک عبارت کوتاه خلاصه میشود. با اینهمه از جدول میتوان بعنوان راهنمایی برای پیدا کردن جواب های مورد احتیاج استفاده نمود.

بطور مثال پاره ای از نکات که در مورد وسائل ارتباطی جمعی و برای تکمیل این جدول مورد توجه قرار خواهند گرفت بشرح زیر هستند:

رادیو

- چند فرستنده وجود دارد؟ قدرت این فرستنده ها چقدر است و هر کدام چه حدودی را میپوشانند.
- آیا فرستنده ها و لوازم و وسائل موجود در استودیو نو و مدرن هستند؟
- تعداد گیرنده ها چقدر است؟ چه تعداد از آنها بطور عمومی متعلق به دولت میباشد و چه تعداد را افراد بطور شخصی صاحب هستند؟ چه تعداد از این گیرنده ها به نحو مطلوبی کار می کند؟
- تعداد شنوندگان فرستنده ها به چه میزانی است و این افراد از چه طبقه ای میباشند؟
- کدامیک از برنامه ها شنوندگان بیشتری دارند؟
- مردم بچه منظوری به سوی برنامه های رادیو روی میآورند؟ چه انتظاراتی از این برنامه ها دارند و احساس ایشان از برنامه ها بچه صورتی است؟
- آیا از رادیو در تعلیم و آموزش مستقیم در مدارس کشور استفاده میشود؟ در صورتیکه جواب به این سئوال مثبت باشد به چه صورت، تا چه اندازه و با چه نتایجی این کار صورت میگیرد؟
- متن برنامه های رادیویی چیست؟ برنامه ها بخاطر ارضاء چه احتیاجات و علائقی در مردم تهیه میشوند؟ از میان زبانها و لهجه های مختلف کدامیک مورد استفاده فرستنده ها قرار میگیرد؟

روزنامه

- تعداد آنها به چه میزان است و در چه نقاطی از کشور منتشر میشوند؟
- وسائل چاپ تا چه اندازه فراهم است و روزنامه ها بچه صورت میتوانند از این وسائل استفاده کنند؟
- قیمت روزنامه ها چقدر است؟
- روزنامه ها چه مقدار تیراژ دارند و نسخ آنها در کدامیک از نقاط کشور در دسترس مردم قرار میگیرد؟
- مقدار تیراژ اعلام شده تا چه اندازه واقعی است؟
- نسبت تیراژ روزنامه ها به افراد باسواد کشور چه اندازه است؟
- چه اطلاعاتی در باره استفاده مجدد از نسخ روزنامه ها داریم؟ بعبارت دیگر از یک نسخه روزنامه افرادی که خودشان مستقیماً آن را خریدند تا چه اندازه استفاده میکنند؟
- شخص با مطالعه یکی از این روزنامه ها چه تصویری از محیط خود بدست میآورد؟
- انتشار اخبار محلی، شهرستانها، و بین المللی تا چه اندازه و بچه صورت بوسیله این روزنامه ها انجام میگیرد؟
- روزنامه ها اخبار مربوط به رشد ملی را بچه صورت در صفحات خود منعکس میکنند؟
- عقیده مردم نسبت به هریک از این روزنامه ها چیست؟ آیا بانها اطمینان دارند؟
- آیا بنظر ایشان روزنامه ها از عهده ارضاء احتیاج جامعه برای اخبار و مطالب نو و دست اول

برمیآیند ؟

فیلم

- ۱ - آیا خود کشور تهیه کننده فیلم است ؟ بجه میزانی و چه نوع فیلم هائی ؟
- ۲ - استودیوهای کشور صاحب چه نوع وسائل هستند ؟
- ۳ - وسائل و محل نمایش فیلم بچه صورت است ؟ آیا در نمایش فیلمها تنها از سینماها استفاده میشود یا مدارس و واحد های بسیار نیز در این امر نقشی بعهده دارند ؟
- ۴ - آیا این کشور قسمتی از فیلم های خود را به کشورهای دیگر صادر میکند ؟ به چه تعداد و چه نوع فیلم هائی ؟
- ۵ - تعداد و ترکیب تماشاچیان فیلمها چیست ؟ آیا اطلاعاتی در این مورد موجود است ؟
- ۶ - آیا از فیلم در تعلیم و آموزش مستقیم در مدارس کشور استفاده میشود ؟ در صورتیکه جواب به این سوال مثبت باشد به چه صورت ، تا چه اندازه و با چه نتایجی صورت میگیرد ؟
- ۷ - مردم کشور چه نوع فیلم هائی را میتوانند ببینند و این فیلمها چه احتیاجات و علائقی را ارضاء میکنند ؟

کتاب

- ۱ - وسائل چاپ و انتشار کتاب چه اندازه و در چه وضع و حالتی است ؟
- ۲ - چه نوع کتبی و با چه درصدی در خود مملکت تهیه میشود و چه کتبی با چه درصدی از سایر ممالک به این کشور خاص وارد میشود ؟
- ۳ - وسائل توزیع کتاب در چه وضع و حالتی است ؟
- ۴ - تعداد و کیفیت کتب درسی ، فنی ، مرجع و غیره بچه صورت است ؟
- ۵ - میزان فروش کتاب در طی سال چه مقدار است ؟
- ۶ - آیا در هر نقطه از مملکت بهر نوع کتابی که مورد احتیاج باشد میتوان دست پیدا کرد ؟
- ۷ - کتابخانه های عمومی در چه نقاطی از مملکت قرار دارند و صاحب چه نوع کتبی میباشد ؟
- ۸ - بطور کلی کتب موجود تا چه اندازه در بر آورده ساختن احتیاجات زمانی مملکت توفیق پیدا میکنند ؟

مجلات

- ۱ - چه نوع مجلاتی منتشر میشود و وسائل چاپ و انتشار این مجلات در چه وضع و حالتی است ؟
- ۲ - وسائل توزیع مجلات در کشور بچه صورتی است و در چه نقاطی از مملکت توزیع میشوند ؟
- ۳ - تیراژ مجلات بچه صورتی است و میزان ذکر شده تیراژ بوسیله مقامات مختلف تا چه اندازه دقیق و قابل اطمینان بنظر میرسد ؟
- ۴ - مطالب این مجلات بچه صورت و کدامیک از احتیاجات و علائق خوانندگان خود را ارضاء میکنند ؟

تلویزیون

در مورد تلویزیون سئوالات مربوط به رادیو را در میتوان با تغییرات لازم پرسید. همانطور که میدانیم کلیه این وسایل ارتباط جمعی که به آنها اشاره شد در مساله رشد ملی بخاطر بر آورده ساختن یک مقدار از احتیاجات و نیازمندیهای خاص بکار میروند که تنها با شناخت دقیق این احتیاجات و نیازمندیهای خاص میتوان از قدرت پر ارزش وسائل ارتباط جمعی استفاده کرد. برای این منظور لازم است که جدول دیگری را مثل جدول فوق در مورد عوامل و خدماتی که به رشد و توسعه وسائل ارتباط جمعی مربوط میشوند در نظر بگیریم. این جدول را « شرام » بصورت زیر پیشنهاد کرده است :

عوامل رشد ملی	توسعه آن در زمان حال	توسعه پیش بینی شده آن در آینده	میزان صحت
سواد	-	-	-
موسسات آموزشی	-	-	-
الکتریسته	-	-	-
وسایل حمل و نقل	-	-	-
وسایل ارتباط پستی	-	-	-
تلفن و تلگراف	-	-	-
خبرگزاریها	-	-	-
تعلیمات خاص ارتباطی	-	-	-

در مورد هر یک از قسمت های خالی جدول فوق سئوالات چندی را میتوان پرسید که نمونه ای از آنها بقرار زیر است:

سواد

۱ - میزان دقیق بیسوادی در کشور چقدر است ؟

۲ - بیسوادان در کدام نقاط کشور هستند و بهترین راه رساندن اطلاعات به آنها بچه صورتی است ؟

۳ - میزان تغییر بیسوادی در مملکت چقدر است و سرعت تغییر در آینده بچه صورت پیش بینی میشود ؟

۴ - آیا خصوصیات اجتماع فعلی قدرت جذب افراد با سواد بیشتری را بهمان صورت که این افراد از مدارس بیرون میآیند دارد ؟

مدرسه و موسسات آموزشی

۱ - تعداد اطفال در مدارس و در سنین مختلف چقدر است ؟

۲ - این اطفال چه مدت زمانی از عمر خویش را در مدرسه میگذرانند و چه تعداد از ایشان به صورت افراد با سوادی که غیر از خواندن و نوشتن از عهده برطرف ساختن احتیاجات خویش برمیآیند از مدارس خارج میشوند ؟

۳ - نسبت افراد با سواد در حال حاضر در مملکت چقدر است و این نسبت برای آینده بچه صورت پیش بینی میشود ؟

۴ - در کدام نقطه از مملکت مدرسه ابتدائی، متوسطه و مدارس فنی وجود ندارد ؟

۵ - احتیاجات افراد باسواد مملکت در حال حاضر تا چه اندازه و بچه صورت برآورده میشود ؟

الکتریسته و برق

۱ - در کدام نقاط مملکت برق وجود دارد و چه تعداد از دهات مملکت با برقراری ارتباط با مراکز برق شهری از برق استفاده میکنند ؟

۲ - در حال و آینده تا چه اندازه نبودن برق در مملکت، استفاده از رادیو و سایر وسائل ارتباط جمعی را محدود میسازد ؟

وسایل حمل و نقل

۱ - تا چه اندازه وجود جاده های قابل رفت و آمد و وسائل حمل و نقل عمومی و مسافرت، توزیع مواد چایی و فیلم و تعمیر وسایل ارتباطی برقی را میسر یا محدود میسازد ؟

۲ - در این مورد وضع در ده سال آینده بچه صورت خواهد بود ؟

تلفن و تلگراف

۱ - کار این دو وسیله ارتباطی تا چه اندازه موثر و وسیع انجام میگردد ؟

۲ - هزینه استفاده از آنها چقدر است ؟

۳ - آیا این دو وسیله بخش اخبار و رسیدن آن را به نقاط مملکت محدود میسازند ؟

۴ - توسعه این دو وسیله برای آینده بچه صورت طرح ریزی شده است ؟

خبرگزاریها

۱ - آیا در مملکت خبرگزاری ملی وجود دارد ؟ در این صورت تا چه اندازه اخبار مملکتی را بخارج میفرستد و در اختیار وسایل ارتباطی سایر ممالک قرار میدهد ؟

۲ - بخش اخبار در داخل مملکت بوسیله این خبرگزاری تا چه اندازه صحیح و دقیق انجام میگردد ؟

۳ - سرویس تهیه اخبار این خبرگزاری بچه صورت است و به چه شکل از عهده رفع نیازمندیهای روزنامه های داخلی از جهت اخبار برمیآید ؟

۴ - آیا روزنامه ها برای استفاده از سرویس این خبرگزاری باید متحمل هزینه ای بشوند ؟ در این صورت آیا برای روزنامه ای با بودجه قلیل استفاده از اخبار این خبرگزاری ممکن و میسر هست یا نه ؟

۵ - برنامه خبرگزاری برای توسعه کار خویش در آینده بچه صورت است ؟

تعلیمات خاص ارتباطی

۱ - آیا توسعه استفاده صحیح وسائل ارتباط جمعی در حال حاضر بدلیل قلت افراد متخصص و تربیت شده ممکن و انجام پذیر نیست ؟ در این صورت چه نوع و چه تعدادی از این افراد مورد نیاز هستند ؟

۲ - برای تربیت این اشخاص مملکت صاحب چه امکاناتی است ؟

۳ - برای آشنا ساختن افرادی که در حال حاضر با این وسائل کار میکنند با روش های نو و جدید چه امکانات و برنامه هایی در دست است ؟

۴ - احتیاج مملکت به این قبیل افراد تعلیم دیده برای آینده بچه میزانی است ؟

علاوه بر این دو مورد، فهرست و سیاهه اصلی باید شامل دو مساله و موضوع دیگر نیز باشد. یکی از این مسائل بررسی واردات، تعرفه گمرکی، قوانین مالیاتی و سایر مسائل حقوقی مربوط به وسائل ارتباط جمعی است که بطور مثال در جدول زیر به آن اشاره شده است :

نوع قانون یا مقررات	وضع کنونی	آنچه انجام میدهد	تأثیر آن بر ارتباط جمعی
محدودیت واردات (بطور مثال	-	-	-
در مورد کاغذ روزنامه و سائل	-	-	-
چاپ فیلم و رادیو)	-	-	-
تعرفه (در مورد مواد ارتباطات	-	-	-
بصورتی که در بالا به	-	-	-
آن اشاره شد)	-	-	-
مالیات (بر مواد و سازمانهای	-	-	-
ارتباطی کشور)	-	-	-

در مورد ستون عمودی اول به کلیه مسائل خاصی که باید در نظر گرفته بشوند اشاره نمیکنیم . در این مورد کشوری که به تهیه صورت و سیاهه و سائل ارتباط جمعی خود پرداخته باید سهمیه تعرفه و مالیات های خود را تا آنجا که به احتیاجات سازمان های ارتباطی مربوط میشود مورد بررسی و تجزیه و تحلیل قرار بدهد . در مورد ستون دوم عقیده بر این است که این کشور خاص ببیند که این مقررات و قوانین بچه منظور وضع شده و از عهده انجام چه کار هایی برمیآیند .

۱ - آیا این قوانین و مقررات بخاطر حمایت از صنایع داخلی وضع شده اند ؟
 ۲ - وجود آنها باعث میشود که چه مقدار درآمد نصیب کشور بشود و از تلف شدن چه مقدار ارز مملکت جلوگیری میکند ؟

در مورد ستون سوم باید پس از بحث و بررسی کامل مسائل دید که این قوانین و مقررات چه تأثیری بر ارتباط جمعی کشور و سائل آن دارند .

۱ - آیا برای رشد آن مضر هستند ؟
 ۲ - آیا قوانین و مقررات از میزان توسعه کاغذ روزنامه ، پروژکتور ، دوربین ، ماشین چاپ ، گیرنده رادیو و تلویزیون میکاهد ؟

۳ - آیا وجود این قوانین و مقررات کار را بر موسسات خصوصی که صاحب سائل ارتباط جمعی هستند سخت و دشوار میسازد ؟

سر انجام هر کشوری در راه استفاده از سائل ارتباط جمعی در راه برنامه رشد ملی خود باید متوجه این مساله مهم بشود که این وسایل چه خدمتی در حال حاضر انجام میدهند و انجام کدامیک از برنامه های بزرگ رشد و توسعه ملی را میتوان از آنها طلب کرد .

مرحله رشد	آنچه وسایل در حال حاضر انجام میدهند	آنچه وسایل میتوانند در صورت امکان انجام بدهند
سواد	-	-
آموزش و تعلیم و تربیت	-	-
کشاورزی	-	-
آموزش صنعتی	-	-
بهداشت	-	-
تعلیماتی مدنی	-	-
سایر مراحل مورد احتیاج	-	-

در این مورد مساله خاصی که با آن روبرو هستیم این است که بتوانیم کار و خدمتی را که وسائل ارتباط جمعی در هر يك از زمینه های فوق در حال حاضر انجام میدهند بدقت ارزیابی و روشن و مشخص نموده و با توجه به این موضوع که این وسایل در آینده هم از جهت تکنیک و تجهیزات و هم از جهت افرادی که با آنها کار میکنند مجهز تر خواهند شد کار و خدمت آنها را در آینده پیش بینی نماییم .

برای روشن شدن موضوع بد نیست مرحله تعلیم و تربیت را بعنوان مثال مورد بحث و گفتگوی بیشتری قرار بدهیم . کار تحقیقاتی را در این زمینه میتوان با بررسی این موضوع که کتب درسی موجود ، چه از جهت کمیت و چه از جهت کیفیت ، تا چه اندازه مناسب و کافی هستند شروع نمود . همین طور لازم است که بدانیم :

- ۱ - چه تعداد از مدارس مملکت صاحب دستگاه نمایش فیلم بوده و چه نوع فیلم های آموزشی برای استفاده در کلاسهای درس در دسترس معلمان قرار دارد ؟
- ۲ - چه تعداد از مدارس صاحب رادیو و تلویزیون هستند و چه برنامه های آموزشی خاصی برای استفاده مدارس مملکت از رادیو و تلویزیون بخش میشود ؟
- ۳ - از رادیو و تلویزیون به چه مقصود ، چه مدت از هفته و بچه صورت استفاده میشود و نتایج حاصله از این کار چیست ؟

۴ - این وسائل ارتباطی چه قدمی را در راه پیشرفت آینده آموزش مملکت میتوانند بردارند ؟
۵ - آیا برای استفاده بهتر از آنها نیازمند گیرنده ، پروژکتور فیلم و برنامه های بیشتری هستیم ؟

۶ - آیا باید در نوع برنامه های رادیویی و تلویزیونی خویش تغییراتی بدهیم ؟
۷ - آیا وسایل ارتباط جمعی موجود میتوانند بار مسئولیت های جدیدی را بدوش بگیرند ؟ بطور مثال آیا میتوان از کمک آنها در راه آموزش معلمان در حین خدمت استفاده نمود یا افرادی را که ساکن دهات و روستاها هستند در امر بسواد شدن یاری نمود ؟

۸ - آیا استفاده از وسایل جدیدی مثل ماشین های آموزشی و آموزش برنامه ای احساس میشود ؟ آیا برای اینکه مدارس بتوانند از وسایل ارتباط جمعی مدرن استفاده کنند تشکیل دوره های کوتاه کارآموزی ضروری است ؟

بر اساس جواب به سئوالاتی نظیر آنچه در بالا به آنها اشاره شد هر کشوری میتواند در مقام این باشد که وضع موجود خود را از جهت رشد و توسعه ارتباط مورد بررسی و ارزیابی قرار بدهد و به نتایج زیر که از هر جهت مهم و قابل ارزش است برسد .
۱ - اشاعه اطلاعات بمنظور رشد ملی در کجاو در مورد کدام يك از مسائل و موضوعات ضروری ناقص و غیر کافی است ؟

۲ - آیا از وسائل ارتباط جمعی موجود بمنظور روبرو ساختن طبقه بیسواد با حقایق و اطلاعات ضروری حداکثر استفاده میشود ؟

۳ - آیا از زبان ملی و لهجه های محلی استفاده میشود ؟
۴ - آیا ارتباط جمعی در خدمت مدارس ، مراکز آموزش بزرگسالان و برنامه های آموزش صنعتی بکار گرفته شده است ؟

۵ - آیا افرادی که در روستاها به خدمت اشتغال دارند میتوانند از مطالب چاپی ، فیلم و برنامه های رادیویی بآنصورت که نیازمند هستند استفاده نمایند ؟

۶ - آیا مردم عادی میتوانند از راه وسائل ارتباط جمعی اطلاعات مورد نیاز خود را بدست آورده و در فعالیت های دسته جمعی شرکت جویند ؟

۷ - آیا بهمان صورت که مراکز دولتی از راه حامل های ارتباط جمعی میتوانند نظریات و عقاید خود را در اختیار مردم عادی قرار بدهند ، برای آینده نیز این امکان هست که عکس العمل خود را به اطلاع مسئولین برسانند ؟

اگر کشوری توانست با دقت و از روی بی نظری به سئوالات بالا جواب بدهد در این هنگام میتواند برای رشد و توسعه سیستم ارتباطی خویش معیار و ملاک و ضابطه قابل قبولی را انتخاب نموده و از آن بهره برداری کند . معمولا ملاک های زیر برای این کار از طرف کارشناسان یونسکو تعیین و معرفی شده است :

۱- ملاک توسعه سیستم ارتباطی در يك کشور از نظر یونسکو که مورد قبول قرار گرفته است: ده نسخه روزنامه ، پنج گیرنده رادیو ، دو صدلی سینما و دو گیرنده تلویزیون برای هر صد نفر از افراد مملکت. برای اینکه هر يك از کشورهای در حال توسعه بتوانند به این حداقل معین شده از طرف یونسکو دست یافته و در حقیقت در راه توسعه سیستم ارتباطی خود قدمی بردارند لازم است که بر تعداد وسائل ارتباط جمعی خویش بیافزایند ، منتهی این کار زیاد هم ساده و آسان نیست و نمیتواند باشد ، زیرا در حالیکه مثلا افزودن گیرنده های رادیویی و خرید و یا تولید تقریبا ممکن بنظر میرسد و فقط احتیاج به بودجه کافی دارد در مورد افزون نسخ روزنامه و مطالب چاپی باید توجه داشت که این امر تا حد بسیار زیادی بستگی به مساله ریشه کن ساختن بیسوادی داشته و اگر نتوان بر تعداد نوسودان افزود به بردن تیراژ (حتی اگر مصنوعی نیز انجام گیرد) زیاد موثر و مفید نخواهد بود . بعضی از کشورها بدلیل سهولتی که در امر افزودن گیرنده های رادیویی موجود بوده حتی از حداقل پیشنهادی یونسکو پا فراتر گذاشته و برای هر صد نفر افراد مملکت خود ۷ تا ۸ گیرنده رادیویی فراهم ساخته اند . این قبیل کشورها در مقابل مشکلاتی که مساله بیسوادی در مورد افزایش تیراژ روزنامه و مطالب چاپی برایشان فراهم ساخته ، برای ترویج و افزایش اطلاعات دست تنها بسوی رادیو دراز کرده و در مواردی حداکثر بهره برداری را نیز از این وسیله ارتباط جمعی مدرن نموده اند .

۲- ملاک کشورهای صنعتی : بطور مثال در اروپا تعداد وسائل ارتباط جمعی برای هر صد نفر باین شرح است :

۲۲ نسخه روزنامه ۲۱ گیرنده رادیویی ۵ صدلی سینما و ۷ گیرنده تلویزیونی . کشورهای آسیایی میتوانند توسعه وسائل ارتباط جمعی خود را با کشور ژاپن مقایسه کنند . در این کشور برای هر صد نفر ۴۲ نسخه روزنامه ، ۱۶ گیرنده رادیویی ، ۴ صدلی سینما و ۷ گیرنده تلویزیون موجود است . کشورهای امریکای لاتین میتوانند توسعه وسائل ارتباط جمعی خود را بطور مثال با کشور آرگوئه (۴۲ نسخه روزنامه ، ۲۵ گیرنده رادیویی ، ۵ صدلی سینما و دو گیرنده تلویزیون برای هر صد نفر) مقایسه نمایند . نکته ای که حتما باید به آن توجه داشت این است که این مقایسه نباید تنها در مورد رادیو ، سینما ،

تلویزیون ، و روزنامه که به آن اشاره کردیم صورت بگیرد . مسائلی چون سواد ، آموزش خدمات اجتماعی ، مصرف کاغذ برای چاپ ، وسائل تولید برق ، طرزبخش خبر ، و نکاتی که در جداول صفحات پیش به آنها اشاره کردیم نیز باید در این مقایسه مورد توجه قرار بگیرند .

۳- **ملاك براساس مخاطبين موجود :** در این مورد نکته مهمی که مورد توجه قرار میگیرد پاسخ به این سؤال است که مخاطبین موجود و وسائل ارتباط جمعی تا چه اندازه میتوانند رشد و توسعه سیستم ارتباطی را جذب نمایند ؟ بطور مثال میدانیم که تعداد افراد باسواد يك کشور خود مهمترین عاملی است که میزان تیراز روزنامه را محدود و معین میسازد . اگر فرض کنیم که در يك کشور معین بطور مثال میزان روزنامه ای که چاپ میشود تکافوی افراد باسواد را بخوبی میکند باید ببینیم که به چه تعداد نسخ اضافی روزنامه نیازمند هستیم . همین سؤال در مورد رادیو ، فیلم ، و کتاب پیش می آید در هر مورد باید ببینیم افرادی که در حال حاضر از این وسائل ارتباط جمعی استفاده میکنند به چه تعداد گیرنده اضافی ، رادیو و فیلم و کتاب برای رفع نیازمندیهای خویش احتیاج دارند . آیا در بین مردم يك کشور ، طبقه خاصی وجود دارد که از این وسائل ارتباط جمعی کمتر استفاده کند ؟ آیا طرزاستفاده مسئولین وسائل از آنها بصورتی است که موجب میشود عکس العمل مخاطبین نسبت به محتوی و پیام وسائل معلوم و مشخص نباشد ؟

باید توجه داشت که احتیاجات و خواسته های مخاطبین وسائل ارتباط جمعی برای توسعه دادن آنها یکی از نکات بسیار مهمی است که در بسیاری از کشورهای توسعه یافته به آن توجه کافی میشود و لازم است ، که در کشورهای در حال توسعه نیز ملأک و ضابطه توسعه وسائل ارتباط جمعی قرار گیرد .

۴- **ملاك توسعه براساس احتیاجات رشد ملی :** در بسیاری از کشور ها ، موسساتی که مسئول مدرنیزه کردن سیستم کشاورزی هستند معمولا اظهار میدارند که اگر ما میتوانستیم به فلان مقدار از جمعیت کشور بوسیله برنامه های رادیویی خویش دسترسی داشته باشیم بدون شك فلان مبارزه ای را که شروع کرده بودیم بهتر و سریعتر انجام میدادیم . بهمین صورت موسساتی که مسئول پیشرفت آموزش و پرورش کشور هستند میگویند اگر مقدار پروژکتورهای فیلم ما به مقدار (الف) و مقدار کتب موجود ما بمقدار (ب) فزونی مییافت قادر بودیم سطح آموزش کشور را بمقدار (ج) بالا ببریم . موسساتی که مسئول آموزش صنعتی هستند میزان احتیاج خویش را به وسائل کمک آموزشی یا وسائل سمعی و بصری حساب کرده و گزارش میدهند . مسئولین فعالیتهای مبارزه با بیسوادی نیز بخوبی میتوانند تخمین بزنند که به کمک فیلم ، رادیو ، و مطالب چاپی تا چه اندازه در کار خویش موفق خواهند بود . بهمین منوال هر يك از افراد و موسساتی که مسئولیت يك قسمت از رشد ملی را بعهده دارند میتوانند با توجه به احتیاجات خویش و هدفی که برای کار خود انتخاب کرده اند گزارشی را تسلیم مقامات مربوطه سازند که وقتی بطور کلی در نظر گرفته شود ملأک موثری خواهد بود برای بسط و توسعه وسائل ارتباط جمعی .

۵- **ملاك براساس بررسی احتیاجات آینده :** برای توسعه وسائل ارتباط جمعی نه تنها بررسی احتیاجات فعلی يك اجتماع لازم و ضروری است بلکه باید احتیاجات و امکانات آینده را نیز در نظر گرفت . هر يك از برنامه هائی که برای رشد ملی طرح میشود باید چگونگی پیشرفت خود را در سال های آینده نیز تا آنجا که لازم و مقدور است در نظر داشته باشد بهمین دلیل باید مسأله توسعه وسائل ارتباط جمعی را در ۵ ، ۱۰ ، و ۱۵ سال آینده در نظر گرفت در این مورد سئوالاتی که مطرح خواهند بود بصورت زیر است :

۱- میزان باسواد شدن مردم در سال های آینده بچه صورت پیش بینی میشود و سرعت آن در هر سال چقدر خواهد بود ؟

۲- تعداد محصلین مدارس صنعتی چقدر خواهد بود ؟

۳- برای آموزش صنعتی و حرفه ای چه احتیاجاتی پیش بینی میشود ؟

۴- از جهت اقتصادی وضع مردم برای خرید گیرنده رادیویی ، کتاب و وسائل نمایش فیلم بچه صورت خواهد بود ؟

۵- بهمین صورت که جنبه های برنامه رشد ملی تغییر می یابد احتیاج مردم از جهت اطلاعات مورد نیازشان بچه صورت تغییر می کند ؟

سرانجام پس از اینكه يك کشور در راه برنامه ریزی وسائل ارتباط جمعی خویش به کلیه سئوالات فوق جواب داد و ملأکها و ضابطه های تشریح شده در بالا را بررسی کرد وقت آن میرسد که احتیاجات و نیازمندیهای خویش را برای این کار تخمین بزند و آنها را بدقت حساب نماید . اگر پس از تکمیل فهرست اصلی معلوم شد که منابع موجود در سیستم ارتباطی حتما باید بخاطر رفع احتیاجاتی که يك مملکت در برنامه رشد ملی خویش با آنها روبرو است افزوده گردد ، نیازمندیهای خاص باید در کمال واقعیت مورد بررسی نهائی قرار گیرند .

در این مورد باید دید که مملکت مورد نظر از جهات زیر به چه چیزهائی نیازمند است :

الف - وسائل نو و جدید

۱- به چه تعداد گیرنده رادیویی و استودیویی بخش جدید احتیاج است و یا به چه صورت میتوان

برد گیرنده‌های موجود را توسعه بخشید؟

- ۲- در کدام نقاط از مملکت به وجود روزنامه جدید، سینما، و کتابخانه احساس احتیاج میشود؟
- ۳- صنعت چاپ را بچه صورت باید توسعه بخشید؟
- ۴- اگر استفاده از تلویزیون مورد نظر است میزان احتیاج از جهت فرستنده و استودیو به چه مقدار تخمین زده میشود؟
- ۵- وسایل تولید و نمایش فیلم تا چه اندازه باید توسعه یابد؟

ب - لوازم

میزان احتیاج به لوازم زیر بچه صورت است؟ ماشین چاپ، لوازم فرستنده، رادیو و تلویزیون، دوربین، ضبط صوت، وسایل فیلمبرداری، گیرنده رادیو و تلویزیون، پروژکتور فیلم، واحد سیار و غیره.

پ - تشکیلات

- ۱- اگر آژانس خبرگزاری ملی وجود ندارد آیا لازم است که بوجود بیاید؟
- ۲- آیا لازم است موسسه خاصی برای توزیع فیلم به مدارس و مراکز تعلیمات بزرگسالان تاسیس نمود؟
- ۳- تشکیلات توسعه محلی، بهداشت و کشاورزی تا چه اندازه باید توسعه یافته و یا تغییراتی در آنها انجام گیرد؟
- ۴- آیا طرز کار موسسات بخش اخبار ملی و دولتی به صورتی هست که اخبار مورد احتیاج مردم را در اسرع وقت و به بهترین نحوی در اختیار ایشان قرار بدهد؟

ت - نیروی انسانی تعلیم یافته

- ۱- از جهات فنی و تولید و تهیه پیام، احتیاج وسایل ارتباط جمعی در سال آینده به نیروی انسانی تعلیم یافته به چه میزانی است؟
- ۲- برای تعلم افراد مورد احتیاج به چه موسسات و برنامه های خاصی نیازمند هستیم؟
- ۳- این افراد را چه کسانی تعلیم خواهند داد؟
- ۴- برای بالا بردن سطح اطلاعات و معلومات افرادی که در حال حاضر در موسسات ارتباط جمعی کار میکنند به چه برنامه ها و تشکیلاتی نیازمندیم؟

ث - تحقیق

- ۱- در سال آینده احتیاج به انجام تحقیقات در زمینه سیستم ارتباطی به چه میزان خواهد بود؟
- ۲- تحقیق در باره مخاطبین، ارزیابی برنامه‌ها و بررسی فعالیتها تا چه اندازه صورت خواهد گرفت؟
- ۳- برای انجام این تحقیقات غیر از افراد و وسایلی که در حال حاضر وجود دارند، به چه تعداد افراد دیگر و چه مقدار وسایل اضافی نیازمندیم؟
- ۴- برای تربیت افرادی که این تحقیقات را انجام خواهند داد چه نوع تشکیلاتی میتوان به وجود آورد؟

ج - اقدامات و تشکیلات حکومت

- ۱- حکومت در مورد موانع واردات مواد اطلاعاتی، و وسایل ارتباطی، مالیات و تعرفه آنها چه اقداماتی خواهد کرد؟
- ۲- چه نوع اقداماتی از طرف قانونگذاران، وضع وسائل ارتباط جمعی را تشبیت خواهد نمود؟

چ - پول

- ۱- برای رفع هر يك از نیازمندیهای فوق (وسایل نو، لوازم، تشکیلات، نیروی انسانی تعلیم یافته، تحقیق و اقدامات دولت) به چه مقدار پول و بودجه نیاز داریم و چه مقدار باید سرمایه گذاری شود؟
- ۲- چه مقدار از پول بصورت ارز از مملکت خارج خواهد شد؟
- ۳- چه مقدار از پول صرف توسعه کارخانه‌های داخلی خواهد شد مثلا کارخانه رادیو و تلویزیون سازی؟
- ۴- چه مقدار از پول را موسسات ملی سرمایه‌گذاری میکنند و چه مقدار از بودجه را دولت بعهده میگیرد؟
- ۵- چه مقدار از پول را میتوان از راه آگهی، مالیات و دریافت حق دارا بودن گیرنده تامین نمود؟